

"Hasrı ifade eden câr ve mecrûrun takdimi, tevhide îmadır." car ve mecrur neye takdim edilmiştir? İşaratü'l-icaz'da "kul" kelimesi besmeleden evvel mukadder denilmiştir, ama Emirdağ Lahikasında ise ahirinde denilmiş, farkı nedir?

Soru:

"Evet, قُلْ kelimesi, Kur'ân'ın çok yerlerinde mezkûr veya mukadderdir. Bu mezkûr ve mukadder olan قُلْ kelimelerine esas olmak üzere يَا مُحَمَّد tan evvel قُلْ kelimesi mukadderdir. Yani, "Ya Muhammed! Bu cümleyi insanlara söyle ve tâlim et." Demek besmelede İLÂHÎ ve ZİMNÎ bir emir var. Binaenaleyh, şu mukadder olan قُلْ emri, risalet ve nübüvveteye işarettir. Çünkü resul olmasaydı, tebliğ ve tâlime memur olmazdı. Kezalik, hasrı ifade eden câr ve mecrûrun takdimi, tevhide îmadır."⁽¹⁾

Bu cümleleri açıklar mısınız? Ayrıca; burada car ve mecrur neye takdim edilmiştir? Normal cümle yapısı nasıl olmalı? Mesela "iyyake nabudu" cümle yapısı "nabuduke" iken takdim olayından yapısı değişmiş. Acaba besmeledeki takdim meselesi bunun gibi mi? Ve aynı zamanda İşaratü'l-icaz'da "kul" kelimesi besmeleden evvel mukadder denilmiştir, ama Emirdağ Lahikasında ise ahirinde denilmiş, farkı nedir?

Cevap:

İlgili yer şöyledir:

"Madem Bismillah Allah'ın abdlerine bir ders olarak nâzil olmuş, elbette söylemek mânâsında olan قُلْ kelimesi Bismillah içinde vardır. İlm i sarf ile, mukadder tâbir edilir. İşte Bismillah'taki قُلْ takdiri, bütün Kur'ân'daki قُلْ, قُلْ (söyle, söyle) lâfızlarının esas ve anası, bu Bismillah'taki قُلْ'dür. Buna binaen قُلْ kelimesinde Risaleteye işaret olduğu gibi, Bismillah'ta dahi Ulûhiyete remiz var ve يَا مُحَمَّد'deki ve hasr olması mukadder âhirinde besmelenin ün' قُلْ, takdimi nin' ب yalnız mânâsını ifade ettiğinden tevhide işaret ediyor. Yani, yalnız Onun ismiyle başla ve medet al..."

"Demek Bismillah'tan sonra اقرأ okumak lâfzı, âhirinde mukadder

olmasından hem ihlâs, hem tevhidi ifade eder."(2)

- Arapça İ̇şaratü'l-İ'caz'dan öğrendiğimiz kadarıyla:

Burada zikredilen **“Car ve Mecrurun takdim”**i -Besmelenin sonunda mukadder olan- Akrau/ Veya Eteyyemenu/ veya Estainu gibi bir fiilden önce getirilmesidir. O ifadenin manası şöyledir: **“Kul= De ki:” “Bismillahirrahmanirrahimi Akrau”** (veya yemek-içmek gibi münasip bir fiil kullanılabilir). Kural olarak car ve mecrur kendi müteallakından(bağlandığı fiil gibi bir kelimededen) önce gelirse hasrı ifade eder.

Demek ki, Besmeleden önce mukadder olan **“Kul”** emri Hz. Peygambere hitap ettiği için risalete işarettir. Besmeleden (dolayısıyla Car ve mecrurdan) sonra gelen **“Akrau=okurum”** fiilinin bu tehirinden/car ve mecrurun takdiminden **“Yalnız Allah’ın adıyla...”** gibi bir hasrı ifade ettiği için, tevhide işaret etmiştir.

- Emirdağ Lahikasında “Kul”un Besmeleden sonra gelmesi ile önce gelmesi arasında hasır farkı vardır. İlgili fiil başta gelse normal bir mana ifade eder ve risalete işaret eder. Eđer Besmeleden sonra mukadder kabul edilirse, bu takdirde hem risalete hem de tevhide işaret olur. Her iki mülahaza da caizdir.

Dipnotlar:

(1) bk. [İ̇şaratü'l-İ'caz, Fatiha Sûresi Tefsiri.](#)

(2) bk. [Emirdağ Lahikası-II, \(72. Mektup\)](#)